

Manel Garcia Grau. Heraldo de Castellón (De domingo), Castelló, 24 d'abril de 2005.

Ícar i l'amor extrem

Feia temps que enyorava una novel·la amb el tall, l'entramat i l'originalitat ficcional com la de "Les ales enceses" de Vicent Usó (Vila-real, 1963). Dit sense embuts: amb aquesta excel·lent novel·la l'autor vila-realenc no sols va quedar finalista del premi Sant Jordi 2004 sinó que ha arribat al cim de la qualitat i l'excel·lència literària. Hom em dirà que exagero, i que escric açò segurament mogut per factors extraliteraris. Possiblement tinga raó, però eixos criteris subjectius s'esbandiran quan compren el llibre i, en llegir-lo, copsen la potència i l'arquitectura d'una obra singular i bella, alhora dura i corprenedora. I això és així perquè en aquesta obra es refà una tradició molt noble -de la qual beu el nostre autor- que té com a escriptors més notoris Gabriel García Márquez i el seu 'Cien años de soledad' i José Saramago i el seu "Memorial del convent" i, en català, les fonts del millor Jesús Moncada, per exemple. Una tradició que sap jugar -i molt bé- a la barreja entre fantasia i realitat.

Usó fa una immersió en el món dels mites i dels rondallistes. I és que aquesta novel·la és, efectivament, com una rondalla contada, des de la primera línia fins a la darrera, amb el to i el deix d'En Festus, el contacontes que narra, com si fos en una plaça de qualsevol poble, tot l'entramat d'una fets ocorreguts temps abans. Això, però, no és nou en Usó, ja que a l'anterior novel·la, "Crònica de la devastació" (Premi Andròmina, Tres i Quatre, 2002) ja explicava els horrors de la guerra en boca d'un narrador en primera persona i, a més, parlava d'una realitat immediata i suposava una implicació personal molt important. Tal volta per això després d'aquella també excel·lent novel·la el nostre autor necessitava fer una novel·la que li provocara una experiència literària menys encarada amb la realitat. Amb el to de rondalla, doncs, 'Les ales enceses' (re)prenen la manera d'explicar històries que està ben present en els orígens de la literatura. I si a això li afegim que se'ns conta una història d'amor extrem amb una ubicació en un territori indeterminat on s'enfrontaren dues forces, la de la màgia per una banda (representada per l'Àngius, el forçut gitano albí) i l'ortodòxia per l'altra (representada per dom Odònius, el capellà), aleshores tenim un tot d'una gran alçada ficcional i literària.

Des del principi, en aquesta novel·la es veu una clara voluntat d'escriure una història d'amor, a més de retre un homenatge a la mar i a la seua gent. Tal com va dir l'autor el dia de la presentació del llibre l'argument va ser inspirat "en l'audició d'una cançó de Carlos Núñez que es diu "Maria Solinha" i que, en la veu meravellosa de Teresa Salgueiros, conta la història d'una dona asturiana que perd l'home en la mar i es guanya la vida oferint remeis fins que és acusada de bruixeria". I és de la magnífica combinació d'aquests dos elements d'on naix la font que manté l'estructura bàsica de l'obra, a la qual s'unirà la necessitat d'explicar-la oralment, cosa que ha obligat Usó a treballar un llenguatge capaç d'anar seduïnt el lector a poc a poc.

La trama de la novel·la es mou en un territori que beu tant de la realitat o de la Història com del món de les supersticions, els mites, les creences populars, les llegendes o la màgia. A més, l'obra és també un homenatge a la gent de la mar, que està tractada com un personatge més, amb vida pròpia i amb una influència notable en el desenvolupament de la trama, com per exemple al principi de l'obra, quan els personatges, durant les festes de sant Gervasi, volen portar el sant cap a la mar a

pesar del mal temps, i com alguns d'ells moren ofegats. O quan Abdó va a la recerca de l'Enna, a la casa de la platja, i se la troba nua banyant-se en unes aigües tranquil·les. O quan al darrer capítol, el XIX, després de la tragèdia final, el personatge principal submergeix un anell, símbol del record de la seua estimada, dins de les aigües. És, per tant, aquest context mariner, i el simbolisme que pren la mar com a metàfora de l'esdevenir de la Història, el que li atorga una força imatgística de primer ordre.

'Les ales enceses' reprèn el bell i quimèric mite d'Ícar, una referència que es troba de la lectura de les cartes del tarot feta per una vident de la caravana de còmics que arriba al llogaret mariner on transcorre la major part de la novel·la. A més l'única referència temporal del llibre la trobem a la pàgina 221, quan apareix, mentre el personatge principal, l'anxover Abdó dels Momos, fa un petit periple per Europa a la recerca de l'Enna, "la filla de la mar", la figura de Lluís el XIVè, és a dir, el segle XVII. Aquest tret temporal, de la mateixa manera com l'espacial, no es fa en cap moment necessari per bastir el tipus d'estructura argumental, ja que és el Festus qui porta tot el pes de la narració pel que fa al punt de vista del narrador. Per això no és aquesta sinó una falsa novel·la històrica. I és aquest to d'oralitat tan ben creat el que atorga la peculiar atmosfera èpica entre un pescador i una noia misteriosa del grup d'estrangers. Amb aquesta obra, doncs, Usó esdevé ja un autor de primer rang dins la literatura catalana actual. I amb aquesta novel·la fa el pas definitiu cap a la maduresa literària.